

KARIÉRY PŘÍSLUŠNÍKŮ SASKÉHO NÁRODA PRAŽSKÉ PRÁVNICKÉ UNIVERZITY IMATRIKULOVANÝCH V LETECH 1386–1417

JIŘÍ STOČES

CAREERS OF MEMBERS OF THE SAXON NATION OF THE PRAGUE LAW UNIVERSITY MATRICULATED IN 1386–1417

The goal of this contribution is to add to previously published information pertaining to the careers of scholars registered in the Saxon nation of the medieval Prague law university. The author compares approximately same-sized groups of persons matriculated in 1372–1385, that is, at a time of basically sustained prosperity, and persons who registered during a substantially longer period of 1386–1417, when the frequency of matriculations to the Prague law university and its Saxon nation was marked by a steady decline. The main outcome of this research is a finding that this decline in student numbers had almost no detectable influence on the social exclusivity of juridical scholars or their considerable (and sometimes quite astonishing) social mobility.

Key words: Prague law university – Saxon university nation – prosopography – careers – social mobility – learned lawyers

Účelem této drobné studie, kterou by bylo možná příhodnější nazývat výzkumnou zprávou, je doplnit poznatky o kariérách učených právníků publikované nedávno v exkurzu monografie *Pražské univerzitní národy do roku 1409*.¹ Zatímco celková frekvence, geografický a sociální původ a univerzitní peregrinace byly zkoumány na celém souboru 1245 osob imatrikulovaných na pražskou juristickou univerzitu (tj. v letech 1372–1419) do jejího saského národa,² výzkum kariér byl s ohledem na podstatně větší náročnost realizován do-

¹ Jiří STOČES, *Pražské univerzitní národy do roku 1409*, Praha 2010, s. 177–231, zde zvláště s. 222–231. Z rozsáhlé literatury, která se zabývá problematikou kariér učených právníků ve střední Evropě pozdního středověku, zde jmenujme alespoň řadu studií Petera Morawa, jejichž reprezentativní výběr byl nedávno souhrnně publikován v knize Peter MORAW, *Gesammelte Beiträge zur Deutschen und Europäischen Universitätsgeschichte. Strukturen – Personen – Entwicklungen*, Leiden – Boston 2007 (Education and Society in the Middle Age and Renaissance 31), a monografii Robert GRAMSCH, *Erfurter Juristen im Spätmittelalter. Karrierenmuster und Tätigkeitsfelder einer gelehrten Elite des 14. und 15. Jahrhunderts*, Leiden – Boston 2003 (Education and Society in the Middle Age and Renaissance 17). Zájemce o detailnější bibliografickou informaci odkazují na svůj článek J. STOČES, *Hlavní směry současné historiografie středověkých univerzit. Přehled střeoevropské historické produkce po roce 1989 s důrazem na předhusitské pražské univerzity*, Český časopis historický 102, 2004, s. 342–371.

² Na základě dalšího detailního biografického výzkumu bylo mezitím toto číslo korigováno na 1246, neboť se ukázalo, že jeden případ, považovaný za dvojí zápis téže osoby, jím téměř jistě není. I tak se však jedná o číslo nižší, než uváděla dosavadní literatura, která zjevně dvojí zápisy nijak nezohlednila. Srov. např. Václav Vladivoj TOMEK, *O počtu studentů w učení Pražském we 14. století*, Časopis českého museum 20, 1846, s. 212–230, zde s. 217, jenž uvádí počet 1256 imatrikulovaných, či Heinz ZATSCHEK, *Studien zur Geschichte der Prager Universität bis 1409*, Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte 3, 1939, s. 81–128, zde s. 99, který jich

posud pouze na zhruba polovičním souboru osob zapsaných v právnické matrice³ do roku 1385 včetně. Nyní tedy doplňují výsledky získané prosopografickým zkoumáním zbylé části imatrikulovaných, počínaje rokem 1386. Stejně jako v předchozím případě jde pouze o výsledky průběžné, které budou dalším výzkumem upřesňovány. Ačkoli níže uvedená čísla budí dojem exaktnosti, je třeba je považovat za orientační, zejména pokud vyjadřují absolutní počty.

Zkoumaný prosopografický soubor čítá celkem 636 osob, které se do saského národa juristické univerzity v Praze⁴ zapsaly během 32 let od roku 1386 do roku 1417 včetně (z roku 1417 známe poslední imatrikulaci do saského národa⁵). Z toho vyplývá již první zásadní rozdíl oproti skupině předchozí, kterou představovalo 610 osob zapsaných během pouhých čtrnácti let (1372–1385).⁶ Obě zkoumané skupiny jsou co do počtu srovnatelné, ovšem první z nich pochází z relativně krátké doby, kdy počet imatrikulovaných v saském národě v zásadě neustále stoupal (výjimku představuje pouze propad v letech 1380–1381, způsobený bezesporu morovou epidemií⁷) a právě v roce 1385 dosáhl svého vrcholu. Naopak od roku 1386 dochází k postupnému poklesu počtu imatrikulací, přičemž výraznější propady (ve vztahu k počtu zapsaných v předchozím roce) pozorujeme hned v roce 1386, pak v roce 1390 a posléze po vydání Kutnohorského mandátu v roce 1409.⁸ Podobné schéma návštěvnosti mají i ostatní národy pražské právnické univerzity s dvěma zásadními odlišnostmi. Bavorský národ byl početně nejsilnější hned na počátku existence samostatné univerzity právníků v roce 1372 a vůbec v 70. letech 14. století, naopak národy polský a český mají svá maxima oproti saskému národu v čase trochu posunuta – až v roce 1389.⁹

napočítal (respektive jeho studentky Felizitas Kostka a Sophie Ganssmüller) 1260. V novějších publikacích se setkáváme vesměs pouze s celkovým počtem imatrikulovaných do všech univerzitních národů (např. Jiří KEJŘ, *Dějiny pražské právnické univerzity*, Praha 1995, s. 76 a 96; srov. též velmi zaokrouhlený počet in *Dějiny Univerzity Karlovy*, sv. I, 1347/1348–1622, red. Michal SVATOŠ, Praha 1995, s. 179), který však bude jistě rovněž zapotřebí v detailech korigovat směrem dolů, a to nejen v důsledku dvojích zápisů v rámci jednotlivých národů, ale i napříč jimi (srov. k tomu J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 141–142). Uvedená korekce celkového počtu imatrikulovaných do saského národa je ovšem z hlediska validity dosavadních statistických výpočtů zanedbatelná.

³ *Album seu Matricula facultatis iuridicae universitatis Pragensis ab anno 1372 usque ad annum 1418*, in: Monumenta Historica Universitatis Carolinae Pragensis, tomus II, pars I, Praegae 1834 (dále jen MUPr II/1), s. 1–217. Podrobnější popis a rozbor této (dnes ztracené) matriky a její edice viz J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 13–14 a 177–182.

⁴ K nutnosti rozlišovat národy třířádkové a právnické univerzity v předhusitské Praze viz opět J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 67–79, 80–98 a 139–157.

⁵ MUPr II/1, s. 159. Závěrečné fázi existence pražské juristické univerzity jsem se detailněji věnoval v příspěvku J. STOČES, *Die Prager Juristenuniversität nach 1409 – Agonie, Auslaufmodell oder die Suche nach einem neuen Anfang?*, Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis (dále jen AUC-HUCP) 49/2, 2009, s. 65–70.

⁶ Tých, *Pražské univerzitní národy*, s. 222.

⁷ Srov. k tomu Eduard MAUR, *Morová epidemie roku 1380 v Čechách*, Historická demografie 10, 1986, s. 37–71.

⁸ J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 195. Propad v roce 1390 by bylo možné interpretovat jako důsledek vzniku dalších univerzit v Říši, přičemž pro saský národ by představovala konkurenci zejména významná škola v Erfurtu, která se de iure stala univerzitou až roku 1392, ale i univerzita v Kolíně nad Rýnem, ovšem k tomuto náhlému úbytku došlo také v národech ostatních a daleko nejmarkantnější byl v národě českém, kde klesl počet imatrikulovaných dočasně na pouhé dva scholáry. MUPr II/1, s. 43; viz též odkazy v následující poznámce.

⁹ Jana BOROVÍČKOVÁ – Magda SUKKARIOVÁ – Jiří STOČES, *Český, bavorský a polský univerzitní národ pražské juristické univerzity 1372–1418/19*, AUC-HUCP 33–34/1–2, 1993–1994 [2007], s. 59–75, zde s. 69, resp. starší a pouze v detailech odlišné grafy (kvůli pomnutí výše zmíněných dvojích zápisům) in: Rostislav ZELENÝ – Jaroslav KADLEC, *Učitelé právnické fakulty a právnické univerzity pražské v době předhusitské*, AUC-HUCP 18/1, 1978, s. 61–106, zde s. 62.

Základní hypotéza, s níž bylo přistupováno k výzkumu kariér osob imatrikulovaných po roce 1386, předpokládala, že tak jako klesal zájem o studium na pražské juristické univerzitě, upadala také její prestiž a následně i její sociální exkluzivita, a to jak z hlediska imatrikulovaných osob, tak jejich kariér. Jinými slovy – škola ztrácející na své přitažlivosti již nedokázala „produkovat“ tolik významných osob jako v letech, kdy byla na vzestupu, respektive neumožňovala svým absolventům takový sociální vzestup jako doposud. Poměrně záhy se však ukázalo, že tato premisa rozhodně neplatí.¹⁰ Níže předkládané výpočty, jakkoli jsou – jak bylo zdůrazněno výše – pouze průběžné a orientační, jednoznačně ukazují, že pražská juristická univerzita se sice ve sledovaném období zásadně zmenšila, ovšem její sociální exkluzivita zůstala ve všech ohledech zachována.

Jistý vliv na tyto závěry však měla skutečnost, že s každým desetiletím máme k dispozici obecně více dochovaných pramenů. V pozdním středověku razantně narůstala potřeba písemného zaznamenávání jednotlivých právních a úředních úkonů nejen v samotné církvi či na univerzitě, ale i u panovnických a šlechtických dvorů a zejména ve městech. Na druhou stranu ovšem s postupujícím časem naopak klesá míra zpřístupnění těchto pramenů formou edic. Zvláště citlivě postihuje prosopografický výzkum pražské juristické univerzity ukončení hned několika významných diplomatů k roku 1400.¹¹

Podrobněji zde rozepisovat excerpované prameny a literaturu je zřejmě zbytečné, stačí odkázat na publikovaný komentovaný soupis v již uvedené monografii,¹² pouze zde doplním několik mezitím vyšlých titulů, které bylo možné při přípravě biogramů ve větší či menší míře využívat. Z pramenů je na místě zmínit zejména dlouho očekávaný pátý díl edice *Repertorium Germanicum* (v celkem šesti svazcích),¹³ dále edici krakovské matriky,¹⁴ děkanskou knihu právnické fakulty ve Vídni¹⁵ a osmý svazek brunšvického městského diplomataře.¹⁶ Dodatečně je třeba připomenout i průběžně vycházející edici regest kolín-

¹⁰ Srov. některé již publikované sondy – vedle již zmíněné studie J. STOČES, *Die Prager Juristenuniversität nach 1409*, zejména Týž, *Die Prager Juristenuniversität als Begegnungs- und Kommunikationsstätte der zukünftigen Kirchenelite*, in: Eva Doležalová – Robert Šimůnek (Hgg.), *Ecclesia als Kommunikationsraum in Mitteleuropa* (13.–16. Jahrhundert), München 2011 (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum 122), s. 237–259.

¹¹ Mám zde na mysli zejména *Meklenburgisches Urkundenbuch*, Bände I–XXV/B, Schwerin 1863–1977 (novější svazky pod názvem *Mecklenburgisches Urkundenbuch*); *Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden*, Bd. I–VII, Neumünster 1886–1980; Otto von HEINEMANN (Hg.), *Codex diplomaticus Anhaltinus*, Bd. I–VI, Dessau 1867–1883; resp. do roku 1406 dovedený diplomatář Hans SUDENDORF (Hg.), *Urkundenbuch zur Geschichte der Herzöge von Braunschweig und Lüneburg und ihrer Lande*, Bd. I–XI, Hannover 1859–1883. Kromě těchto zemských diplomatářů končí kolem roku 1400 též hojně využívané edice listin měst Lüneburg (Wilhelm Friedrich VOLGER /Hg./, *Urkundenbuch der Stadt Lüneburg*, naposledy Bd. III, 1387–1402, Lüneburg 1877), Osnabrück (Horst-Rüdiger JARCK /Hg./, *Urkundenbuch der Stadt Osnabrück 1301–1400*, Osnabrück 1989), Braunschweig (Josef DOLLE /Hg./, *Urkundenbuch der Stadt Braunschweig*, naposledy Bd. VIII/1–2, 1388–1400 samt Nachträgen, Hannover 2008) nebo biskupské kapituly v Hildesheimu (Hermann HOOGEWEG /Hg./, *Urkundenbuch des Hochstifts Hildesheim und seiner Bischöfe*, naposledy Theil VI, 1370–1398, Hannover 1911).

¹² J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 182–194.

¹³ Hermann DIENER – Brigide SCHWARZ (Hgg.), *Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Regestern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation*, Bd. V, *Eugen VI.*, Teil 1 (3 svazky), Tübingen 2004, Teil 2, *Indices*, bearb. von Christoph SCHÖNER, Tübingen 2004.

¹⁴ Antoni GAŚIOROWSKI – Tomasz JUREK – Izabela SKIERSKA, *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508. Biblioteka Jagiellońska rkp.* 258, tom I–II, Kraków 2004.

¹⁵ Kurt MÜHLBERGER (Hg.), *Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät – Matricula Facultatis Juristarum Studii Viennensis*, Bd. 1, 1402–1442, bearb. von Johannes SEIDL, Wien – München 2011 (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Reihe VI, Abt. 3, Bd. 1).

¹⁶ Viz pozn. 11.

ských arcibiskupů, která se oproti původnímu předpokladu ukázala být důležitá nejen pro výzkum kariér příslušníků bavorského národa na pražské právnické univerzitě, ale i saského.¹⁷ Zvláštní ocenění zasluhuje dánská zemská edice *Diplomatarium Danicum*, pokračující od 9. dílu 4. řady (tj. po roce 1400) již výlučně na internetu.¹⁸

Pokud jde o biograficky či prosopograficky zaměřenou literaturu, připomínám zde alespoň nové svazky řady *Germania Sacra*¹⁹ a dále několik podnětných prací mladší generace lipských historiků k dějinám zdejší univerzity.²⁰ Biografické údaje poskytuje i důkladná monografie Thomase Willicha zkoumající mechanismy obsazování kanovnických míst v arcibiskupské kapitule v Magdeburku.²¹ Na české straně jsem ocenil nové, korigované a především zásadním způsobem doplněné vydání díla Josefa Nuhlička o veřejných notářích.²²

Nyní již k samotným výsledkům zkoumání kariér scholárů zapsaných na pražskou juristickou univerzitu v letech 1386–1417. Bylo při něm postupováno analogicky s výše popsaným výzkumem imatrikulovaných do roku 1385, tudíž byly i jeho výsledky strukturovány stejným způsobem. Nejprve byly zkoumány úřady, s nimiž scholárové na pražskou juristickou univerzitu již přišli (graf 1).²³ V samotné matrice uvedlo 68 osob celkem 71 úřadů, mezi nimiž jednoznačně dominovali kanovníci (59 procent). K nim by bylo možné ještě přiřadit děkany jakožto volené představitele kapitul (4 procenta) a do jisté míry i arcijáhny

¹⁷ Norbert ANDERNACH (Hg.), *Die Regesten der Erzbischöfe von Köln im Mittelalter*, Bd. XI–XII (1.–2. Hälfte), Düsseldorf 1992–2001 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde 21/11–12).

¹⁸ <http://diplomatarium.dk>. Čtvrtá řada byla uzavřena dvanáctým svazkem, průběžně je však zpřístupňována i řada pátá, zatím bez definitivního řazení a číslování listin. Mimořádně na internetu lze listovat též listinami ostatních severských zemí. Srov. např. Claes GEJROT, *Diplomatics in Scandinavia*, Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde 52, 2006, s. 493–504, zde zvláště s. 503–504.

¹⁹ Pro výzkum saského národa jsou důležité zejména svazky Christian POPP, *Das Stift St. Nikolaus in Stendal*, Berlin – New York 2007 (*Germania Sacra*, N. F. 49, Die Bistümer der Kirchenprovinz Mainz, Das Bistum Halberstadt, Bd. 1); Ulrich LÖER, *Das adlige Kanonissenstift St. Cyriakus zu Geseke*, Berlin – New York 2007 (*Germania Sacra*, N. F. 50, Die Bistümer der Kirchenprovinz Köln, Das Erzbistum Köln, Bd. 6).

²⁰ Marcus COTTIN, *Die Leipziger Universitätskanonikate an den Domkapiteln von Meißen, Merseburg und Naumburg sowie am Kollegiatstift Zeitz im Mittelalter (1413–1542). Rechtliche, wirtschaftliche und prosopographische Aspekte*, in: Detlef Döring (Hg.), *Universitätsgeschichte als Landesgeschichte. Die Universität Leipzig in ihren territorialgeschichtlichen Bezügen*, Leipzig 2007 (Beiträge zur Leipziger Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte A/4), s. 279–312; Beate KUSCHE, „Ego collegiatus“ – *Die Magisterkollegien an der Universität Leipzig von 1409 bis zur Einführung der Reformation 1539. Eine struktur- und personengeschichtliche Untersuchung*, Teilbd. I–II, Leipzig 2009 (Beiträge zur Leipziger Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte A/6); Marek WEJWODA, *Die Leipziger Juristenfakultät im 15. Jahrhundert. Vergleichende Studien zu Institution und Personal, fachlichem Profil und gesellschaftlicher Wirksamkeit*, Leipzig – Stuttgart 2012 (Quellen und Forschungen zur sächsischen Geschichte 34). Za zmínku v této souvislosti stojí i nově syntetické zpracování nejstarších dějin lipské univerzity, vydané u příležitosti 600. výročí jejího založení: Enno BÜNZ, *Gründung und Entfaltung. Die spätmittelalterliche Universität Leipzig 1409–1539*, in: *Geschichte der Universität Leipzig 1409–2009*, Bd. I, Spätes Mittelalter und Frühe Neuzeit 1409–1830/31, Leipzig 2009, s. 17–325.

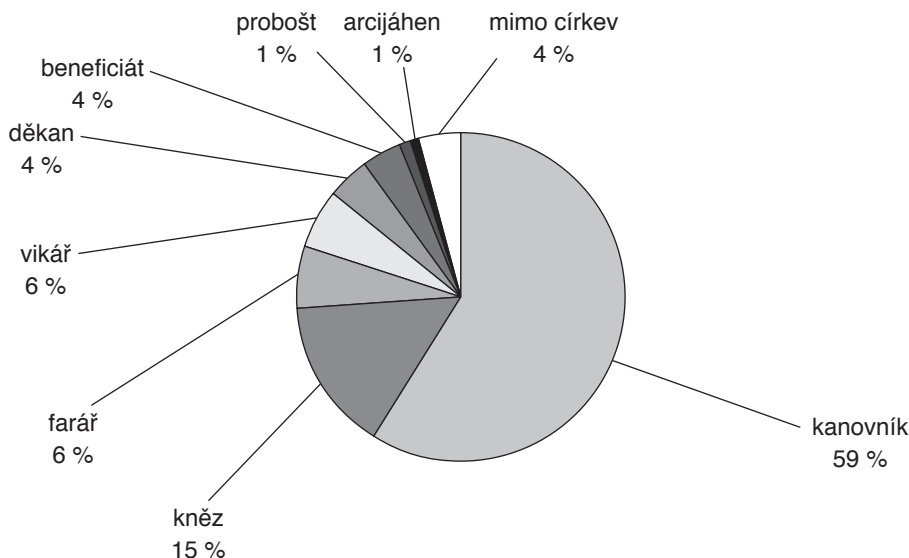
²¹ Thomas WILLICH, *Wege zur Pfründe. Die Besetzung der Magdeburger Domkanonikate zwischen ordentlicher Kollatur und päpstliche Provision 1295–1464*, Tübingen 2005 (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom 102).

²² Josef NUHLIČEK, *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských*, k vydání připravili a doplnili Ivan HLAVÁČEK a Markéta MARKOVÁ, Praha 2011.

²³ Stejně jako v předchozím výzkumu kariér osob imatrikulovaných do roku 1385 byly v grafu pro větší přehlednost spojeny některé úřady s podobným významem. Např. mezi vikáře jsou počítáni i oltářníci (*vicarius, vicarius perpetuus, altarista, rector altaris*), protože i v pramenech jsou občas tyto dva termíny zaměňovány. Podobně jsou jako faráři vedeni všichni s označením *plebanus, rector ecclesiae, rector parochialis*. Ke kanovníkům byli přiřazeni všichni označení jako *canonicus regularis* a *canonicus prebendatus*. Podobně byl třeba spojeny beneficiát s prebendářem apod.

(1 procento), kteří byli zpravidla rovněž jejich součástí. Druhou největší skupinu (ovšem oproti kanovníkům zhruba jen čtvrtinovou) představovali imatrikulovaní, označení pouze obecně stupněm svěcení jako kněží (*presbyter*) s patnáctiprocentním zastoupením.²⁴ O pomyslnou třetí příčku se dělili faráři a vikáři (po 6 procentech).

Pouze ve třech případech nejsou v matrice uvedeny úřady církevní, ale světské, dá-li se to tak vůbec nazvat, neboť se jednalo o dva sluhy (*famulus, servitor*) a jednoho studenta, který se imatrikuloval se svým učitelem.²⁵

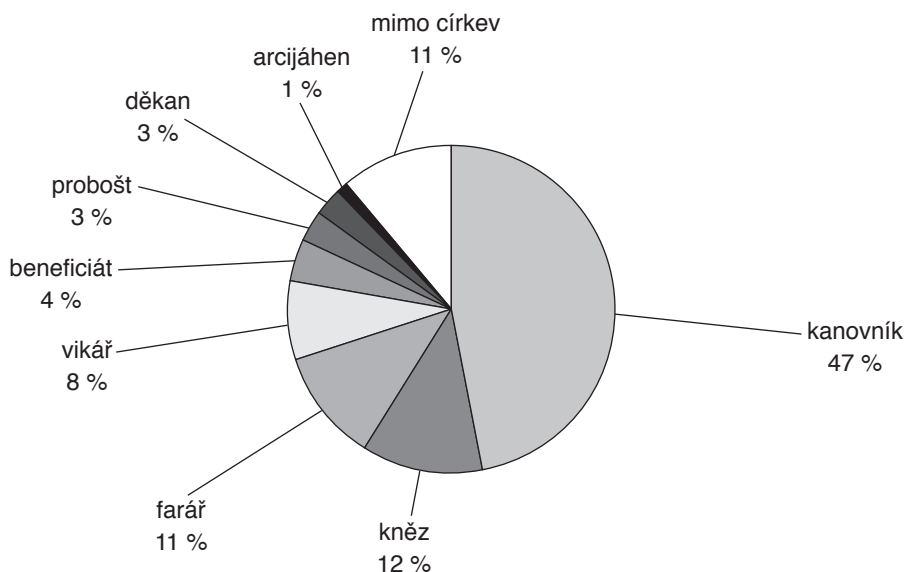
Graf 1 – Úřady uvedené v matrice

Stejně jako při výzkumu scholárů zapsaných do roku 1385 se ovšem ukázalo, že uvádění obročí v matrice nebylo pravidlem. Na základě dalšího pramenného výzkumu lze totiž doložit nejméně 110 úřadů u 83 osob, a to ještě 12 úřadů započítáno nebylo, neboť jejich držení příslušnou osobou není možné přesně datovat, případně není zcela jisté. Poněvadž se do matriky nezapisovala především nižší církevní obročí, vychází v relativním srovnání (graf 2) podíl kanovníků již jen na 47 procent (plus případně 3 procenta děkanů a jedno procento arcijáhnů), skupina kněží se „zmenšila“ na 12 procent, ovšem faráři a vikáři naopak relativně posílili (11 a 8 procent). Za zmínku ještě stojí, že na rozdíl od výzkumu imatrikulovaných do roku 1385 bylo nalezeno o něco méně kanovníků (přesně

²⁴ Je samozřejmě značně nepřesné hovořit o kněžích v souvislosti s držbou církevních úřadů či obročí, ovšem vzhledem k předchozím výzkumům a snaze podchytit osoby již nějak v církvi činné byli i kněží takto do výzkumu zahrnuti.

²⁵ MUPr II/1, s. 145, 147 a 149: *Johannes Storze de Grifenberg; Borchardus de Westerbiwende a Petrus de Strengis*.

pouze dvanáct), u nichž by tato skutečnost nebyla v matrice zmíněna, což lze snad přičíst důkladnějšímu vedení této úřední knihy. Jinak však jsou poměry jednotlivých úřadů v skupině do roku 1385 a po něm velmi podobné.²⁶

Graf 2 – Úřady zastávané před imatrikulací

Zastavme se ještě u úřadů mimo církev, i když toto zařazení je opět v jednotlivých případech možná diskutabilní. Vedle dvou sluhů a jednoho studenta, kteří byli v matrice výslovně takto zapsáni, se podařilo prokázat u čtyř dalších scholárů, že byli ještě před imatrikulací činní jako veřejní notáři, další tři jako kancelářský personál (kancléř, notář, písař), jeden jako vyslanec a jeden coby prokurátor. Při srovnání těchto výsledků s těmi, které se vztahovaly k osobám imatrikulovaným před rokem 1385,²⁷ tedy opět nenalzáme žádný podstatnější rozdíl.

Jestliže doposud uváděné skutečnosti se týkaly kariéry pražských juristických scholárů do jejich imatrikulace a vypovídaly tak zejména o atraktivitě a prestiži tohoto právnického učiliště ve střední a severní Evropě, z hlediska zkoumání jeho sociálního potenciálu je zcela zásadní výzkum kariér jejich absolventů.²⁸ Toto kritérium se ostatně i v současné době stává naprosto zásadní při jakémkoli poměrování úspěšnosti vysokých škol. Dosavadním pramenným výzkumem bylo zjištěno u 276 osob 634 držeb nějakého úřadu. To znamená, že alespoň nějakou výpověď o kariéře jsme schopni učinit u 43 procent scholárů imatrikulovaných po roce 1385, což je o něco více, než ve skupině osob imatrikulovaných do tohoto roku (37 procent). Také počet úřadů je o něco málo vyšší (634 oproti 593), stejně

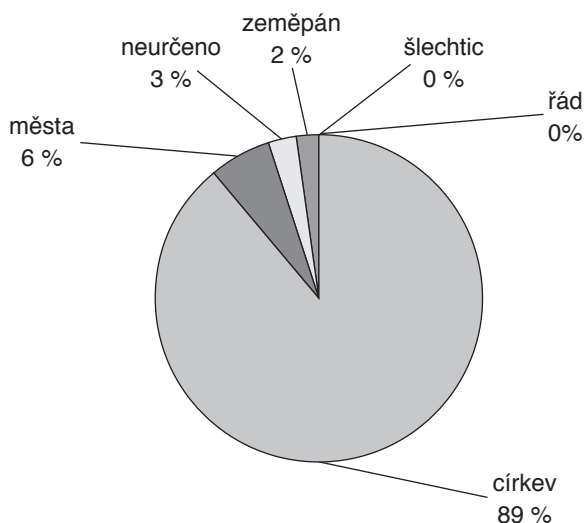
²⁶ Srov. J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 223–224.

²⁷ Tamtéž, s. 224.

²⁸ Absolventem se myslí jakýkoli bývalý student, nikoli pouze graduovaný, jak je to obecně vnímáno dnes.

jako průměrný počet úřadů připadajících na jednoho imatrikulaného (0,99 versus 0,97); naopak počet úřadů připadajících na jednoho scholára, o němž víme, že nějaký úřad držel, je trochu nižší (2,3 proti 2,6). Ani pokud jde o následné kariéry, není tudíž podstatnější rozdíl mezi skupinami scholárů imatrikulovaných do roku 1385 a po něm.²⁹

Vcelku nijak nepřekvapí, že naprostá většina úřadů zastávaných absolventy pražské právnické univerzity byla církevních (89 procent), šesti procenty byla zastoupena města a dvěma zeměpán (včetně zemských úřadů). Zcela marginální je zastoupení úřadů v gesci šlechty či církevních řádů, které je navíc logické připočíst k úřadům církevním. Tři procenta úřadů nelze jednoznačně přiřadit k žádné uvedené skupině (viz graf 3).

Graf 3 – Úřady absolventů, základní rozlišení

Srovnání s analogickým grafem úřadů získaných absolventy imatrikulovanými do roku 1385³⁰ dokládá předpokládané posílení úřadů zřizovaných městy, i když – upřímně řečeno – očekával jsem ho ještě o něco výraznější. Mírný nárůst je patrný i u neurčitelných úřadů. Naopak procentuální podíl zeměpanských úřadů zůstal stejný. Často zdůrazňované pronikání univerzitně vzdělaných právníků na panovnické dvory tak podle všeho nebylo jevem až tak masovým, alespoň z pohledu samotné univerzity. Je však možné, ba pravděpodobné, že k daleko intenzivnějšímu propojování univerzitních a dvorských elit docházelo na teprve nastupujících zemských univerzitách. Pražská juristická univerzita, hlásící se svou podobou samosprávě plně k boloňskému vzoru, byla totiž jejich zřetelným protipólem.³¹

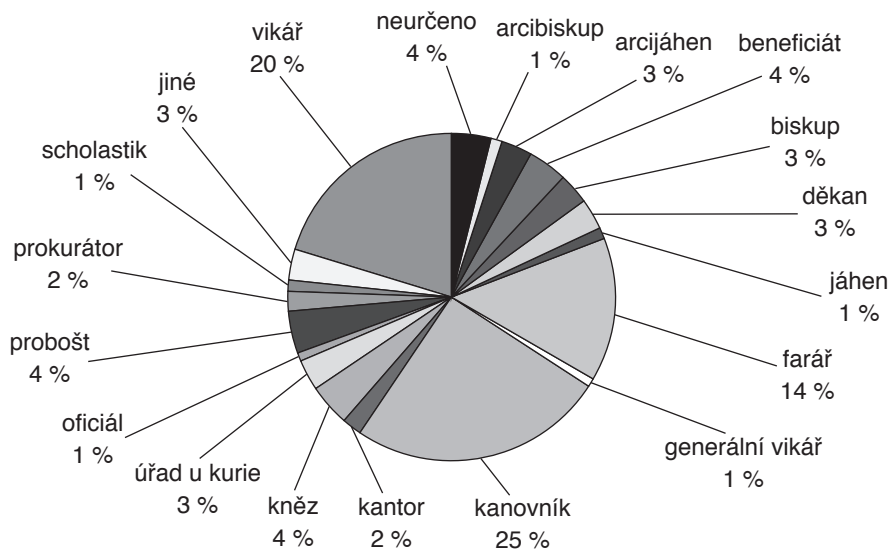
²⁹ Srov. J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 224 a 226.

³⁰ Tamtéž, s. 225.

³¹ Určitý metodický problém představuje v grafu naznačené minimální zastoupení řádových příslušníků, které do jisté míry neodpovídá realitě. Několik biskupských kapitul v severním Německu totiž přijalo v předchozích stoletích premonstrátskou řeholi (např. Brandenburg, Havelberg či Ratzeburg), pobaltské kapituly byly zase až

Mezi církevními úřady (graf 4) převládají opět kanovníci (25 procent), jejichž počet je možné navýšit o další zvláště zjišťované úřady v rámci kapitul (děkan, scholastik, kantor, arcijáhen) a také o více jak polovinu úřadů zahrnutých pro řídký výskyt do skupiny „jiné“ (celkem tedy zhruba 36 procent). Poté následují vikáři (20 procent) a faráři (14 procent). Celkově lze tedy konstatovat určitý relativní pokles počtu kanovníků a naopak nárůst vikářských a farářských obročí. Je však otázkou, zda tuto skutečnost lze interpretovat jako mírný pokles sociálního postavení absolventů pražské juristické univerzity, respektive jejího saského národa. Jsem přesvědčen, že nikoli. Nárůst počtu obročí s nižšími příjmy je totiž odrazem jednak vyššího stupně byrokratizace církevní správy, která dříve obsazování těchto míst v hojně míře písemně nefixovala, jednak celkového zvýšení úrovně vzdělanosti středních církevních „kádru“. Především je však třeba vzít v potaz skutečnost, že právě koncem 14. a na počátku 15. století dochází v důsledku zásadních proměn zbožnosti zejména v městském prostředí k mohutné vlně zakládání nových oltářů a vikářství; v této souvislosti je bezesporu oprávněná i úvaha o postupném zvyšování nároků na klérus ze strany držitelů patronátních práv.

Stejně jako při zkoumání kariér osob imatrikulovaných do roku 1385 stojí za to si povšimnout jmenovitě těch pražských juristických scholárů, kteří dosáhli na nejvyšší místa v církevní hierarchii – stali se arcibiskupy a biskupy (tab. 1 a 2). Jestliže ve skupině zapsaných do roku 1385 byli identifikováni čtyři pozdější arcibiskupové, pak mezi těmi, kteří na pražskou juristickou univerzitu dorazili po tomto roce, jich nalézáme pět. Jedním z nich – jak se podařilo nově prokázat – byl i pozdější pražský arcibiskup Konrád z Vechty.³²

Graf 4 – Církevní úřady absolventů

na výjimky ovládaný Řádem německých rytířů. Ve všech těchto případech byla příslušnost k řádu upozaděna; do uvedené kategorie tak byli započítáni pouze řeholníci (respektive jejich úřady) v kláštřech, komendách či kanoniích.

³² K tomu podrobněji a se všemi doklady Jiří Stočes, *Původ a studium bratří Konráda a Konstantina z Vechty*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 14, 2011, č. 2, s. 91–112.

Tabulka 1 – Seznam arcibiskupů

Rok imatr.	Jméno	Arcidiecéze	Od	Do
1388	Johannes Ambundii	Riga	1418	1424
1390	Conradus Puls de Vechta	Praha	1413	1431
1393	Henninghus de Scharpenberch	Riga	1424	1448
1397	Boldewinus de Wenden	Bremen	1435	1441
1412	Johannes Petri dictus Laxman, canonicus Roskildens.	Lund	1436	1443

Podobně stojí vedle čtrnácti pozdějších biskupů imatrikulovaných do roku 1385 do sasého národa pražské juristické univerzity dvanáct biskupů, kteří studovali kanonické právo v Praze po tomto roce. Je to sice o dva méně, navíc dva z nich (Jan Ambundii a Konrád z Vechty) byli již uváděni i mezi arcibiskupy, nicméně pořadí je to po mém soudu srovnatelné, zvláště pokud bychom nepočítali osoby, ale jednotlivé episkopáty – těch drželi absolventi imatrikulovaní do roku 1385 šestnáct, zapsaní po tomto roce patnáct.

Tabulka 2 – Seznam biskupů

Rok imatr.	Jméno	Diecéze	Od	Do
1386	Bernardus Bulow de Glyn	Tartu	1410	1413
1388	Johannes Ambundii	Naumburg	1409	1409
1388	Johannes Ambundii	Chur	1416	1418
1390	Conradus Puls de Vechta	Verden	1400	1402
1390	Conradus Puls de Vechta	Olomouc	1409	1413
1390	Gosschalkus Schütte	Piltene (Curon. d.)	1405	1424
1391	Jacobus Kanuty de Rosthildis	Bergen	1401	1407
1391	Jacobus Kanuty de Rosthildis	Oslo	1407	1420
1394	Johannes Schütte	Kuressaare (Osil. d.)	1432	1438
1397	Petrus de Girna, canonicus eccl. Strengenens.	Strängnäs	1401	1408
1404	Olaaus Jacobi de Roskildis	Västerås	1421	1442
1404	Bartholomeus Savigerwe	Tartu	1441	1459
1405	Hinricus Ixkul	Tallinn	1419	1456
1407	Ingewaldus Ingeldi, prebendatus eccl. Arosiens.	Västerås	1414	1414
1408	Stephannus Doleatoris de Brandenburgis	Brandenburg	1421	1459

Podobné vyhodnocení kariér v městském a zemském, respektive dvorském prostředí bohužel není dost dobře možné, neboť jde o velmi různorodou směs různých úřadů, jejichž terminologie se nejednou teprve vytvářela a usazovala. Alespoň tedy velmi rámcově konstatujeme, že mezi 37 doklady o městském „úřadu“ převažují zmínky o tom, že dotyčný byl měšťanem daného města (16). Dále sem patří sedm doložených konšelů a zbytek představují úřady nějak spojené s městskou kanceláří (několik typů písařů, notář, sekretář apod.), prokurátoři, zplnomocněnci, soudci či syndikové. Ještě komplikovanější

je to u úřadů zemských a zeměpanských, kde se jen zcela výjimečně vyskytují dvě stejná označení nějaké funkce (*cancellarius*). Navíc většina pramenných zmínek je ve středověké dolní němčině.

Konečně se krátce zaměříme na kariéru univerzitní, která se samozřejmě týkala poměrně omezené skupiny osob, jež navíc zahrnuje v hojném počtu i ty, kteří se sice imatrikulovali na pražskou juristickou univerzitu, ovšem jinak jsou z hlediska svých odborných zájmů či výuky spjati výlučně s artistickou nebo ještě jinou fakultou. Mezi ty, kteří již při vstupu do korporace pražských právníků měli nějaké zkušenosti s výukou či univerzitní správou, patří pouhých sedm mužů. Čtyři z nich působili předtím na artistické fakultě v Praze, pátý ve Vídni, šestý v Paříži a v posledním případě víme pouze to, že dotyčný vyučoval kdesi v zahraničí církevní právo.

Univerzitní působení po ukončení studia na juristické univerzitě v Praze je výrazně častější; doloženo je celkem 112 univerzitních úřadů. Nejvíce funkcí získali zdejší absolventi podle očekávání opět na pražské artistické fakultě (53, tj. téměř 49 procent). Následuje – opět zcela logicky – 36 funkcí zastávaných v Lipsku (plných 31 z nich se týká opět artistické fakulty a u pěti zbývajících fakultu neznáme). Jak je zřejmé z tabulky 3, následují funkce na univerzitách v Rostocku, Bologni a Vídni. Velmi zarážející je jediné univerzitní působení v Erfurtu, což bude zapotřebí ještě prověřit. Konečně je na místě zmínit šest rektorů pražské právnické univerzity, vzešlých v uvedeném časovém horizontu ze saského univerzitního národa.

Tabulka 3 – Univerzitní působení po imatrikulaci

Místo	Fakulta	Počet
Praha	art	53
Leipzig	art	31
Rostock		8
Praha	jur	6
Leipzig		5
Bologna	jur	4
Wien	art	3
Rostock	art	1
Erfurt		1

Ze srovnání těchto výsledků s těmi, které vyplynuly ze zkoumání příslušníků saského národa imatrikulovaných do roku 1385,³³ je zcela evidentní, že zatímco počet vykonávaných univerzitních funkcí před vstupem na juristickou univerzitu byl u osob zapsaných po roce 1385 ještě menší, než v předchozím období (12 : 7), pokud šlo o funkce časově následné, byl naopak výrazně větší (74 : 112). Je to však dáno především secesí do Lipska po vydání Kutnohorského mandátu v roce 1409, kde je doloženo – jak již bylo uvedeno výše – plných 36 úřadů, které obsadili bývalí pražští juristé (drtivá většina z nich byla zároveň artisty).

³³ J. STOČES, *Pražské univerzitní národy*, s. 230.

Uvedené statistické výpočty, zejména ve svém relativním vyjádření,³⁴ nás tak opravňují k závěru, který byl předeslán již v úvodu tohoto příspěvku, totiž že ani v letech 1386–1417, kdy postupně klesal zájem o studium na pražské právnické univerzitě, nelze hovořit – snad s výjimkou necelého posledního desetiletí – o úpadku její sociální prestiže v rámci střední a (ještě zřetelněji) severní Evropy. Mezi frekvencí univerzity a její sociální exkluzivitou, respektive potenciální sociální mobilitou jejích příslušníků podle všeho neexistuje vztah přímé úměrnosti.

I při jednoznačnosti tohoto tvrzení budiž zároveň znovu zdůrazněno, že uvedené výsledky zkoumání kariér pražských juristů nelze považovat za definitivní. Rovněž se počítá s jejich další, detailnější analýzou. Nabízí se možnost zkoumat zastoupení bývalých pražských scholárů v jednotlivých diecézích, kapitulách, městech apod. Zrovna tak vnímám jako důležité sledovat vzájemné kontakty jednotlivých scholárů, případně utváření specifických sociálních sítí mezi dřívějšími „spolužáky“.³⁵ Zvláštní pozornost si přitom zaslouží kariéry studentů imatrikulovaných jako *pauperes*³⁶ či naopak s platbou za *scamna nobilium*. Zodpovězení těchto a dalších otázek si však ještě vyžádá nějaký čas. Snad by mohly být publikovány jako doprovodná studie k připravovanému biografickému repertoriu saského národa pražské juristické univerzity. Bez možnosti ověřit si uvedené skutečnosti na konkrétních osobách a jejich biogramech s přesnými odkazy na jednotlivé pramenné zmínky je totiž po mém soudu jakákoli prosopografie neprůkazná.³⁷ Ostatně proto také předkládám uvedené průběžné výsledky odborné veřejnosti pouze ve formě stručné zprávy, jako první informaci o uskutečněném výzkumu, zdůrazňující základní poměry, tendence a parametry, které již další zkoumání s největší pravděpodobností nezmění. I tak jde, myslím, o poznatky kvalitativně nové, které rozšiřují a zpřesňují naši představu o středověké pražské právnické univerzitě jakožto specifické „nadhárodní“ korporaci.³⁸

³⁴ U jakýchkoliv absolutních čísel je třeba mít na paměti kromě již zmiňované nejistoty ohledně jejich konečné hodnoty také skutečnost, že množství imatrikulací z let 1386–1417, ačkoli je početně srovnatelné s imatrikulacemi z let 1372–1385, je rozloženo do téměř dvojnásobného časového intervalu.

³⁵ Srov. např. nedávné studie Robert GRAMSCH, *Der Schülerkreis des Konrad von Dryburg. Ein westfälisches Gelehrtennetzwerk in Erfurt, Rostock und Lübeck im 15. Jahrhundert*, Jahrbuch für Erfurter Geschichte 3, 2008, s. 39–63; Týž, „Seilschaften“ von universitätsgebildeten Klerikern im deutschen Spätmittelalter – Beziehungsförmern, Netzwerkstrukturen, Wirkungsweisen, in: Gerhard Krieger (Hg.), *Verwandschaft, Freundschaft, Bruderschaft. Soziale Lebens- und Kommunikationsformen im Mittelalter*, Berlin 2009, s. 176–188.

³⁶ O jistou sondu do této problematiky jsem se pokusil ve studii Jiří STOČES, *K otázce sociální mobility chudých studentů středověké pražské právnické univerzity. Několik příkladů ze saského univerzitního národa*, in: Pavel Krafl (ed.), *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV*, Praha 2008 (Opera Instituti historici Pragae, series C – Miscellanea 19), s. 459–467.

³⁷ Viz moji kritickou metodologickou úvahu Jiří STOČES, *Prosopografie – od nadšení ke skepsi a zpět*, Český časopis historický 110/3–4, 2012, s. 766–776; v německé jazykové mutaci tamtéž, s. 777–789.

³⁸ Studie je součástí řešení postdoktorského projektu GA ČR č. 404/09/P052 „Biografie a prosopografie saského národa pražské právnické univerzity 1372–1419“. Za pomoc při zpracování jednotlivých dotazů v databázi děkuji kolegyni Janě Synovcové Borovičkové.

Karrieren der in den Jahren 1386–1417 an der Juristenuniversität Prag immatrikulierten Angehörigen der sächsischen Universitätsnation

ZUSAMMENFASSUNG

Ziel dieser bescheidenen Studie oder vielmehr dieses Forschungsberichtes ist es, unsere Kenntnisse über die Berufslaufbahn gelehrter Juristen, die wir in der Monographie *Pražské univerzitní národy do roku 1409* (Die Prager Universitätsnationen bis 1409) in einem Exkurs publiziert hatten, zu vervollständigen. Während die Gesamtfrequentierung, die geographische und soziale Herkunft und die universitäre Peregrination anhand sämtlicher in die sächsische Nation der Prager Juristenuniversität für die Jahre 1372–1419 eingeschriebenen Personen untersucht wurde, ist die Untersuchung der Berufskarrieren bislang lediglich an etwa der Hälfte der bis 1385 immatrikulierten Personen vorgenommen worden, und zwar wegen wesentlich höherer Anforderungen, die sich hieraus ergaben. Die Ergebnisse prosopographischer Untersuchungen des noch ausstehenden immatrikulierten Personenkreises werden zur Zeit vom Verf. ergänzt. Wie schon im vorausgegangenen Fall handelt es sich auch hier lediglich um vorläufige Ergebnisse, die noch einer Präzisierung durch weitere Untersuchungen bedürfen.

Der untersuchte prosopographische Datensatz zählt insgesamt 636 Personen, die sich im Verlauf von insgesamt 32 Jahren von 1386 bis einschließlich 1417 in die sächsische Universitätsnation der Juristenuniversität in Prag einschrieben (aus dem Jahre 1417 kennen wir die letzten Einschreibungen in diese Nation). Die vor diesem Immatrikulationszeitraum liegende Personengruppe umfasste 610 Personen, die sich im Laufe von nur vierzehn Jahren (1372–1385) immatrikuliert hatten. Beide untersuchten Personengruppen sind also hinsichtlich ihrer Zahl vergleichbar, allerdings stammt die Zahl der ersteren aus einer relativ kurzen Zeitspanne, als die Zahl der in die sächsische Universitätsnation Immatrikulierten im Prinzip ständig stieg und gerade 1385 ihren Höhepunkt erreichte. Demgegenüber ist die zweite Personengruppe durch ein allmähliches zwischenjährliches Absinken der Immatrikulationszahlen charakterisiert.

Die grundlegende Hypothese, wonach ein Rückgang des Studieninteresses an der Prager Juristenuniversität auch von einer Schmälerung ihres Prestiges begleitet wird, hat sich prinzipiell freilich nicht bestätigt. Zwar verkleinerte sich die Juristenuniversität in dem Untersuchungszeitraum spürbar – zumindest hinsichtlich ihrer stärksten Universitätsnation –, doch blieb ihre soziale Exklusivität in jeder Hinsicht erhalten. Bis zu ihrem Erlöschen ermöglichte sie ihren Scholaren im wesentlichen einen oftmals deutlichen sozialen Aufstieg, was sich wohl am besten an der Besetzung von fünf Erzbischofs- und fünfzehn Bischofsstühlen gerade durch Absolventen der Juristenuniversität illustrieren lässt. Ein gewisser Einfluss auf diese Schlussfolgerung verdankt sich sicherlich dem Umstand, dass mit jedem Jahrzehnt allgemein mehr Quellen erhalten sind, denn in der spätmittelalterlichen Gesellschaft stieg der Bedarf an schriftlicher Aufzeichnung der einzelnen Rechts- und Amtshandlungen rasant an, und zwar nicht nur in der Kirche selbst oder an der Universität, sondern auch an den Herrscher- und Adelshöfen und besonders in den Städten. Andererseits aber sank mit fortschreitender Zeit das Maß an zugänglichen Quelleneditionen, mit denen der Verf. bei seinen Untersuchungen arbeitete.

Deutsche Übersetzung: Wolf B. Oerter